

Suomi tarvitsee talouspolitiikan arviointineuvostoa kuin janoinen vesitilkkaa

Juhana Vartiainen

Jyrki Kataisen hallitusta (2011–2014) on perustellusti syytetty saamattomuudesta rakenneuudistusten suhteen, mutta valtiovarainministeri Jutta Urpilaisen kertakaikkisiin ansioihin kuuluu Talouspolitiikan arviointineuvoston perustaminen. Se on nyt julkaissut kolmannen vuosiraporttinsa, vuoden 2016 raportin (*Economic Policy Council Report 2016*). Kaksi ensimmäistä raporttiakin olivat ansiokkaita, mutta käsillä oleva raportti on mielestäni kohtuullisen pienillä resursseilla toimivalta arviointineuvostolta upea näyte. Se nostaa suomalaisen talouspoliittisen keskustelun tasoa pedagogisella tavalla ja tuo kotikutoiseen ja turhankin omintakeiseen talouskeskusteluunme valtavirtataloustieteellisiä argumentteja ja ajattelumalleja. Lisäksi se tarjoaa yleistajuisesti kirjoitettuja ja asiantuntevia selostuksia talouspoliittisen tutkimuskirjallisuuden mielenkiintoisista viime aikojen keskusteluista kuten hystereesin merkityksestä, Euroopan ja USA:n työpanosten erojen syistä ja Suomen vähimmäispalkkojen suhteellisesta korkeudesta.

Raportti on varsinainen runsaudensarvi, ja se pitäisi ilman muuta saada suomenkielisenä laajemman yleisön luettavaksi. Raportti on englanninkielinen, koska arviointineuvoston yksi keskeinen jäsen, Ruotsinkin vastaavassa raadissa toiminut Århusin yliopiston professori Torben M. Andersen, on tanskalainen. Raadin muut jäsenet ovat Roope Uusitalo (pj.), Mikko Puhakka (vpj.) sekä Anneli Anttonen ja Jukka Pirttilä.

Samoin kuin Ruotsissa on havaittu, hyvin laadittu arviointineuvoston raportti on kotimaiselle ja ulkomaalaiselle lukijalle lähes paras saatavilla oleva johdatus Suomen kansantalouden ja talouspolitiikan keskeisiin ongelmiin.

Olen siis ”fani”, ja minulla on jokseenkin vähän kriittistä huomautettavaa raportista. Keskityn siksi käymään läpi raportin sellaisia teemoja ja johtopäätöksiä, jotka mielestäni ovat erityisen hyödyllisiä suomalaiselle talouspoliittiselle keskustelulle. Vähäinen kriittinen pohdintani koskee kilpailukykysovimuksen työllisyysvaikutuksia pitkällä aikavälillä.

1. Finanssipolitiikka ja julkisen talouden suunnitelma osasuunnitelmineen

Raportti tähdentää ansiokkaasti sitä, että hallituksella tulee olla johdonmukainen julkistalouden suunnitelma ja ennuste, jonka alijäämätavoitteen tulee olla sopusoinnussa julkistalouden eri sektorien – valtion, kuntien ja sosiaaliturvarahastojen – vastaavien tavoitteiden kanssa. Hallituksen näkemys oli vielä keväällä 2016 se, että tällaisen ennusteen esittäminen on mahdotonta, koska vireillä olevien kilpailukykysojimusneuvottelujen ja niihin liittyvien uudistusten tilanne sekä myös sote- ja aluehallintouudistuksen toteutumattomat ovat niin epävarmoja, että on mahdotonta esittää uskottavaa ennustetta julkisen talouden tasapainosta. Neuvosto huomauttaa kuitenkin (s. 24), että nuo tuolloin vireillä olleet uudistukset tuskin ehtivät vaikuttaa vuoden 2019 julkisen talouden alijäämään.

Lisäksi neuvosto toteaa, samoin kuin edellisen vuodenkin raportissa, että finanssipolitiikan suunnitelma tulisi johtaa sellaisista tulevaisuuden tavoitteista, joilla julkinen talous saadaan pitkällä aikavälillä kestäväksi. Vaikka uudistukset onnistuisivatkin, finanssipolitiikan tavoitteet tulisi joka tapauksessa asettaa jonkin verran nykyistä kireämmiksi, jotta julkisen talouden kestävyys olisi turvattu.

En voisi olla enempää samaa mieltä. Nythän julkinen talous on 2020-lukua koskevien ja siitä eteenpäin ulottuvien ennusteiden valossa vieläkin räjähtävän velan uralla. Poliittiset päättäjät ovat hallituksen ja puolueen väristä riippumatta monen vuoden ajan kaihtaneet kertomasta äänestäjille koko kovaa totuutta, ja virkamiehetkin ovat kokemukseni mukaan jossain määrin turtuneet tällaiseen “valheessa

elämiseen”. Valtiovarainministeriön katsauksistakin käy kuitenkin ilmi, että julkisessa taloudessa on edelleen noin 3 bkt-prosentin eli osapuulleen 6 miljardin euron kestävyysvaje.

Finanssipolitiikan tavoitteet eivät siis vielä ole riittävän kunnianhimoisia, ja sen lisäksi näyttäkään ei tulla hallituskauden aikana ilmeisesti saavuttamaan. Tämän neuvosto toteaa tyylikkäästi kirjoitetussa suomenkielisessä yhteenvetoluvussaan. Sinänsä neuvosto antaa puhtaat paperit finanssipolitiikan perusviritykselle eli lievästi kiristävälle otteelle, joka on kompromissi hauraan kasvun vaalimisen ja julkistalouden rakenteellisen vahvistamistarpeen välillä. Euroopan komission, valtiovarainministeriön ja IMF:n arviot vuoden 2017 tuotantokuilusta ovat enää noin 2 prosenttia bkt:sta (OECD:n arvio on tosin kaksinkertainen eli 4 %), joten olemme todennäköisesti jo kohtuullisen lähellä suhdannetasapainoa. Tämä vaikuttaa myös arviointineuvoston keskusteluun hystereesistä (s. 112). Vaikka hystereesiä pidettäisiinkin painavana perusteluna ekspansiivisemmän finanssipolitiikan puolesta, koko debatti alkaa olla vanhentunut, koska olemme hyvää vauhtia jättämässä taantuman taaksemme. Raportti sisältää tarkan ja kiinnostavan kuvauksen viime aikojen talouskehityksen suhdanne- ja rakennemuutoksista. Arvokasta on myös trendikasvun ja suhdannetekijöiden erittely.

Kestävyysvajetta analysoidaan luvussa 4, jossa esitetään hyödyllinen taulukko kestävyysvajelaskelman oletusten variointin vaikutuksesta kestävyysvaje-arvioon. Kiinnostavaa on esimerkiksi kvantitatiivinen arvio siitä, millä painolla oletettu korkotason alentaminen vaikuttaa kestävyysvaje-arvioon. Vaikka joskus kuuluu vaadittavan lisää velanottoa sillä perusteella, että korkotaso on alhainen ja lähellä nollaa, alhaisempi korko lisää kestävyysvajetta,

koska Suomi on 190 miljardin euron eläkera-
hastoillaan “nettovarakas” ja alhaisempi korko
alentaa eläkeyhtiöiden varallisuuden tuottoa.
Työllisyysasteen nostaminen 1 prosenttiyksiköllä
pienentää puolestaan kestävyysvajetta
0,44 prosenttiyksiköllä. Jos siis nykyinen 3
bkt-prosenttiyksikön kestävyysvaje olisi määrä
kattaa pelkästään työllisyysastetta nostamalla,
nousun olisi oltava 3/0,44 eli vajaat 7 prosentti-
yksikköä. Nykyisestä runsaasta 68 prosentista
olisi siis päästävä noin 75 prosenttiin, mitä
lukua olen minäkin pitänyt jonkinlaisena pit-
kän aikavälin välttämättömänä tavoitetasona.

2. Työllisyystavoite, rakenteellinen työttömyys ja työvoiman tarjonta

On erityisen tervetullutta, että neuvosto tuo
työllisyystavoitteen tarkasteluun taloustieteel-
lisen näkökulman, jota poliitikkojen on tähän
mennessä ollut vaikeaa sisäistää ja hyväksyä.
Hallitusten ja puolueiden työllisyystavoitteet
on asetettava niin, että ne ovat sopuoinnussa
vakavasti otettavan työmarkkina-analyysin
kanssa.

Sipilän hallituksen tavoitehan on 72 %
työllisyysaste 15–64-vuotiaiden parissa sekä
työllisten määrän kasvattaminen 110 000 hen-
gellä vuosina 2015–2019.¹ Tavoitteen toteutu-
minen on riippuvaista siitä, paljonko työllisyys
voi kasvaa ilman että törmätään työvoiman
saatavuuden tarjontarajoitteeseen. Tällöin on
keskeistä arvioida rakenteellisen työttömyysas-

teen tasoa. Euroopan komission arvio Suomen
rakenteellisesta työttömyysasteesta on tällä
hetkellä niinkin korkea kuin 7,9 %, ja OECD
ja valtiovarainministeriö päätyvät 7,4 % arvi-
oon. Kuten neuvosto toteaa (s. 55), nämä työt-
tömyystasot ovat varsin lähellä nykyistä
8,6 %:n työttömyyttä (lokakuun 2016 luku).
Työllisten määräksi käännettynä tämä tarkoit-
taa, että työllisyydellä on varaa laskea vain
19 000–33 000 hengellä ennen kuin törmätään
rakenteelliseen työttömyyteen. Tämä on kovin
toisenlainen luku kuin se yli 400 000 “laajan
työttömyyden” luku, josta poliitikot puhuvat,
ja myös aivan toisen kertaluokan luku kuin työ-
ja elinkeinoministeriön laskema työttömien
määrä (joulukuun havainto 358 000 henkilöä).

Työttömyyshän ei voi pysyvästi laskea ra-
kenteellisen työttömyysasteen alapuolelle, kos-
ka tällöin kustannusten nousu yltyy ja näin
käynnistyvä kilpailukyvyyn heikkeneminen ty-
rehdyttää työllisyyskasvun ja kääntää sen pa-
himmassa tapauksessa taas vääränmerkkiseksi.
Työvoimareservi ei siis ole yhtä kuin Tilasto-
keskuksen tai työ- ja elinkeinoministeriön las-
kema työttömien määrä vaan sen määrittelyssä
on otettava huomioon rakenteellisen työttö-
myysasteen taso. Sen estimoiminen on toki
kovin epävarmaa, mutta epävarmuus ei voi ol-
la veruke käsitteellisesti virheelliseen ajatte-
luun.

Työllisyyskasvun ei toki tarvitse rajoittua
siihen, että työttömien määrä alenee kunnes
ollaan rakenteellisen työttömyyden tasolla.
Työllisten määrä voi kasvaa tätä enemmän, jos
osallistumisaste nousee eli työvoima kasvaa ja
myös siksi, että rakenteellinen työttömyysaste
alenee. Osallistumisaste voi hieman nousta “it-
sestään” sitä kautta, että työttömyyden alentu-
essa työvoiman ulkopuolella alun perin olevat
ihmiset alkavat uudestaan etsiä työtä, koska

¹ Ei siis “110 000 uuden työpaikan” tavoite, vaan 110 000
hengen työllisyyskasvun tavoite. Uusia työsubteitaban syn-
tyy vuodessa laskutavoista riippuen 200 000–700 000, ja
“työpaikan” käsite voidaan määritellä monella tavalla, mut-
ta työllisyyskasvu on mielekäs ja järkevä tavoite, varsinkin
jos muistetaan samalla tarkastella keskityöaika.

onnistuminen on aiempaa houkuttelevampaa. Makroennustajien käyttämien nyrkkisääntöjen nojalla voisikin arvioida, että jos työllisyys kasvaa 19 000–33 000 hengellä työttömyyden alenemisen kautta, niin työvoima samalla kasvaa esimerkiksi neljänneksellä tästä muutoksesta, jolloin lopputulema voisi olla, että työllisyys voi kasvaa noin 23 000–40 000 hengellä ilman rakenteellisia uudistuksia, pelkästään talouskasvun kautta. Jos halutaan tätä suurempaa työllisyyskasvua, tarvitaan rakenteellisia uudistuksia. Tämän neuvostokin toteaa (s. 59): 72 prosentin työllisyysastetavoitteen saavuttaminen on äärimmäisen epätodennäköistä ilman sellaisia uudistuksia, joilla nostetaan osallistumisastetta. Myös rakenteellista työttömyysastetta voidaan alentaa, mutta se edellyttää kovia uudistuksia, jotka vaikuttavat pysyvästi palkanmuodostajien käyttäytymiseen.

Suomalaisten poliittisten puolueiden ja päättäjien on ollut vaikeaa sisäistää näitä työllisyyskasvun tarjontarajoitteita. Poliitikkojen ajatusmaailmassa on kovin yleistä samastaa työvoimareservi kulloiseenkin työttömien määrään, ikään kuin olettaen että rakenteellinen työttömyysaste on nolla. Edellisen hallituksen aikana työ- ja elinkeinoministeriön sivulla komeili 200 000 uuden työpaikan aloite ilman analyysiä siitä, mistä ihmeestä nämä 200 000 henkilöä löytyvät työmarkkinoille.² Samanlainen naiivius vallitsi nykyisen päähallituspuolueen Suomen Keskustan helmikuussa 2015 julkaisemassa työllisyysohjelmassa ”Työllistävä Suomi” (Keskustan eduskuntaryhmä 13.3.2015), joka tähtäsi niin ikään 200 000 hengen työllisyyskasvuun 10 vuoden aikana. Oh-

jelmassa arvioitiin tarkkaan, mille toimialoille näiden työtilaisuuksien oli määrä syntyä, mutta työvoiman saatavuus kuitattiin olettamalla osallistumisasteen nousevan 30 000 hengellä ja työttömyyden alenevan 150 000 hengellä. Työttömyysaste oli tuolloin 9,2 %, ja jos rakenteellinen työttömyysaste olisi esimerkiksi 7,4%, työllisyyden kasvukaulaa olisi käytettävissä noin 1,6 prosenttiyksikön verran (työvoimasta laskettuna) eli noin 42 000 henkeä. Kun työikäisen väestön pieneneminen seuraavan 10 vuoden aikana on ollut koko ajan tiedossa, Keskustankin 200 000 hengen työllisyystavoitteessa oli noin 110 000 hengen verran kuolleita sieluja. Vaihtoehtoisesti voi tulkita Keskustan suunnitelleen rakenteellisen työttömyyden alentamista noin 3 %-iin, jolloin työllisyyden lisäys työttömyyden alenemisen kautta olisi suunnilleen haluttu 150 000. Aika kovakouraiset reformit tarvittaisiin.

Tuskinpa Suomen päättäjät tai poliittiset puolueet hämätä haluavat, joten nämä täysin irrationaaliset ”työllisyystavoitteet” osoittavat pikemminkin sitä, että poliittisilla puolueilla ei ole käytettävissään hyvin koulutettuja ekonomisteja. Jotain hellyttävän kaistapäistä on siinä, miten sitkeästi suomalaiset päättäjät haluaisivat uskoa yhteiseen palkkamaltin ja ahkeruuden suunnitelmatalouteemme, jossa jokainen työtön kaipaa töihin ja jossa rakenteellinen työttömyys voidaan toivoa miten alas tahansa.

Poliitikoille on helppoa irvailia, mutta sama kysymys työvoimareservin suuruudesta on mitä ajankohtaisiin nyt, kun keskustellaan siitä, miten lähelle hallitus voi päästä 110 000 tavoitettaan. Arviointineuvosto toteaa yllä selostetun analyysinsä nojalla sen ilmeisen tosiasian, että tavoite ei toteudu ilman uusia rakenneuudistuksia. Neuvosto varoittelee Beveridge-käyriä analysoituaan pikemminkin työmarkkinoi-

² Kysyin kerran tästä eräältä työ- ja elinkeinoministeriön poliittiselta valtiosihteeriltä, ja vastaus osoitti, ettei koko ongelmaa ollut ministeriössä ilmeisesti lainkaan ajateltu.

den rakenteellisten ongelmien kärjistymisestä (s. 65).

Myös palkkaneuvottelujärjestelmän uudistaminen kytketty tähän kysymykseen. Olen koettanut puhua työpaikkasopimisen puolesta, koska pidän todennäköisenä, että se olisi yksi keino väljentää pian edessä olevaa työvoiman tarjontarajoitusta. Jos työehdoista voisi sopia vapaammin ja meillä olisi suurempi työehtosopimuksen yleiskorotusmääräyksistä vapaa yrittäjä, palkkavaateita mieltävät ammattiliitot joutuisivat suuremmalla painolla ottamaan huomioon sen, että korkeat palkkavaateet parantavat tällaisen vapaan kentän suhteellista neuvotteluasemaa. Tästähän rakenteellisen työttömyyden määräytymisessä on kysymys: miten alas uskomme työttömyyden voivan painua ennen kuin palkkojen nousupaine yltyy liiaksi.

Ansiosidonnaisen työttömyysturvan keston lyhentämiseen raati suhtautuu myönteisesti ja toteaa sillä olevan työttömyyttä alentava vaikutus. Hallituksen arvio juuri tämän uudistuksen vaikutuksista julkistalouteen on arviointineuvoston mukaan jopa tehty hieman alakanttiin. Hallitusneuvotteluihin osallistuneena näen sillekin luontevan synn. Jos ansiosidonnaisen työttömyysturvan lyhentämistä 100 päivällä on alun perin lähdetty perustelemaan puhtaan fiskaalisesti yhtenä tapana säästää julkistaloudesta 200 miljoonaa euroa, neuvotteluissa on ehkä oltu haluttomia lisäämään säästövaikutukseen niitä dynaamisia lisäsäästöjä, joita syntyy, kun työttömyys lyhentämisen takia alenee. Jos niin tehtäisiin, syntyisi neuvottelupöytään äkkiä uutta jaettavaa, koska moni muu hallitusohjelman neuvotteluhuone haluaisi käyttää nuo säästöt ”oman” menoluokkansa kasvattamiseen. Toinen lopputulema voisi olla, että itse ansioturvan lyhennystä haluttaisiin rajoittaa,

koska haluttu 200 miljoonan säästö voitaisiin dynaamiset vaikutukset huomioon ottaen saavuttaa pienemmälläkin lyhennyksellä. Tällaisia taktisia näkökohtia joutuu hallitusneuvottelija käyvä ekonomisti miettimään.

Arviointineuvoston raportin kiinnostaviin uusiin saavutuksiin kuuluu myös seikkaperäinen työajan ja yhteenlaskettujen työtuntien muutoksen analyysi. Vaikka olen paljon kantanut huolta vähenevästä työikäisestä väestöstä, en ollut tiedostanut, että keskimääräinen työaika (työllistä kohden) laski vuodesta 2000 vuoteen 2014 peräti 4 prosentilla. Tämä kärjisti vuonna 2009 alkaneen työikäisen väestön vähenemisen vaikutuksia.

Työn tarjonnan kokonaisanalyysissä päädytään tunnettuihin johtopäätöksiin: suurimmat reservit ovat meillä erityisesti ikääntyneiden miesten ja synnytysikäisten naisten työpanoksessa. Raadin kansainvälisessä vertailussa Suomi ei todellakaan nouse esiin minään ahkeruuden kansakuntana. Tämäkin johtopäätös vahvistaa neuvoston yleispessimististä näkemystä Suomen työmarkkinoista. Meidän työvoimamme on liian pieni ja osallistumisaste alhainen, rakenteellinen työttömyys on liian korkea, alimman koulutusryhmän työllisyysaste on kaikkia vertailumaita surkeampi ja palkkaneuvottelujärjestelmämme on suoriutunut kehnosti eurojäsenyyden ensimmäisistä vuosikymmenistä. Suomi on alisuoriutuja.

Lisäksi meillä on vertailumaita enemmän sellaisia osapäivätyötä tekeviä ihmisiä, jotka haluaisivat pidentää työpäiväänsä. Tämäkin kertoo jäykistä työmarkkinoista, joilla ihmiset eivät pääse tekemään omalta kannaltaan tehokkaita sopimuksia. Raportin viimeisessä luvussa analysoidaan paikallisen sopimisen uudistuspyrkimyksiä, joskin tätä koskeva tutkimuksellinen kirjallisuus on varsin niukkaa.

3. Työmarkkinareformit ja kilpailukyky sopimuksen työllisyysvaikutukset

Neuvosto käy luvussa 5 läpi työmarkkinareformeja ja keskittyy erityisesti kilpailukyky sopimuksen työllisyysvaikutuksiin. Neuvoston mielestä valtiovarainministeriö ja sitä kautta hallitus ovat arvioineet kilpailukyky sopimuksen työllisyysvaikutukset roimasti liian suuriksi, ja tästä seuraa, että kilpailukyky sopimus neuvoston mielestä vaikuttaa julkisen talouden tasapainoon selvästi kielteisemmin kuin mitä hallitus on arvioinut. Neuvosto arvioi kilpailukyky sopimuksen heikentävän julkisen talouden tasapainoa vuosina 2017–2019 noin 1,1–1,2 miljardilla eurolla ja pitkällä aikavälilläkin peräti 500 miljoonalla eurolla.

Tässä kritiikissä on keskeistä arvioida kilpailukyky sopimuksen työllisyysvaikutuksia. Valtiovarainministeriö on arvioinut sopimuksen työllisyysvaikutukset 40 000:ksi, mistä 35 000 tulisi kustannuskilpailukykyyn paraneemisesta ja 5000 sopimuksesta seuraavien veronalennusten vaikutuksesta. 35 000 lisätyöllisyyden arvio on saatu käyttämällä työpanoksen kysynnän hintajoustopa lukua -0,7. Neuvoston mielestä tämä jousto on aivan liian korkea, ja oikeampi luku voisi neuvoston mielestä olla -0,215. Tässä tapauksessa työllisyysvaikutus jäisi noin 16 000 henkilöön.

Neuvosto perustelee kantaansa kolmella argumentilla. Virallisessa laskelmassa käytetty jousto on peräisin estimoinneista, joissa alan kokonaistuotos on vakioitu ja estimointi generoi arvion siitä, miten toimialan panoskoostumus muuttuu työn hinnan muuttuessa. Kysymys on siis siitä, miten työn ja pääoman suhteelliset osuudet muuttuvat, kun työn hinta muuttuu suhteessa pääomatavaroiden hintaan

mutta tuotos vakioidaan. Tämä on eri mekanismi kuin se, mitä kilpailukyky sopimuksen kaltainen työn hinnan alentaminen koskee. Tämä kritiikki on mielestäni uskottavaa. Olennainen kysymyshän on tässä nimenomaan se, voiko kilpailukyky sopimus laajentaa tuotantoa ja työllisyyttä.

Toiseksi, neuvoston mukaan estimaatit ovat harhaisia suuremman joustoestimaatin itseisarvon suuntaan, koska estimoitava yhtälö selittää tehtyjen työtuntien variaatiota osittain saman muuttujan käänteisarvolla. Kolmanneksi, työllisyyden koostumus muuttuu suhdannevaihtelujen myötä. Kun taloudessa vallitsee noususuhdanne, työmarkkinoille virtaa suhteessa enemmän pienemmän tuottavuuden työntekijöitä, jolloin tuotannon kasvaessa työvoimakustannus muuttuu koostumusefektin vuoksi suhteessa vähemmän. Vastaavasti talouden taantuessa pienituloiset jäävät työttömiksi tai jättävät työvoiman kokonaan suuremmassa mitassa kuin hyvätuloiset, minkä vuoksi taantumassa keskimääräinen työvoimakustannus laskee vähemmän kuin mitä se tekisi työvoiman koostumuksen ollessa muuttumaton. Kummassakin tapauksessa siis työllisyyden ja tuotannon muutoksen yhteydessä mitataan itseisarvoltaan pienempi työvoimakustannusten muutos kuin mitä tehtäisiin jos koostumusefektia ei olisi. Käänteisesti, pienellä työvoimakustannusten muutoksella ennustetaan tällöin suurempaa tuotannon ja työllisyyden muutosta, mikä työntää työn kysynnän joustoestimaattia ylöspäin. Jussi Huuskosen laatimassa neuvoston taustaraportissa käsitellään tätä ja muita joustoestimaatin ongelmia yksityiskohtaisemmin.

4. Onko kilpailukyky sopimuksella lainkaan pitkän aikavälin työllisyysvaikutuksia?

Arviointineuvoston kritiikki keskittyy siis siihen, millaista työvoiman kysynnän palkkajous-toestimaattia kannattaa käyttää, kun arvioidaan kilpailukyky sopimuksen työllisyysvaikutuksia. Tämä on oikeastaan ainoa kohta, jossa mielestäni neuvosto olisi kernaasti voinut mennä analyysissään hieman pidemmälle ja erotella selvemmin nämä vaikutukset lyhyen ja pitkän ajan vaikutuksiin.

Nyt jää siis jossain määrin epäselväksi, ajatteleeko neuvosto kilpailukyky sopimuksen (pienet) työllisyysvaikutukset pysyviksi vai tilapäisiksi. Tämä on kuitenkin sopimuksen hyötyjä ja haittoja arvioitaessa keskeinen näkökohta. Minun on vaikea ymmärtää, miksi kilpailukyky sopimuksella olisi lainkaan pitkän aikavälin työllisyys- ja tuotantovaikutuksia. Sehän ei muuttanut mitään rakennetta, työläinsäädäntö on ennallaan, ja työmarkkinoiden kollektiiviset osapuolet voivat kilpailukyky sopimuksen jälkeenkin solmia sopimuksensa täsmälleen samojen rakenteellisten reunaehtojen vallitessa kuin ennenkin. Kilpailukyky sopimus ei siis mielestäni muuta rationaalisen taloudenpitäjän ennustetta esimerkiksi vuoden 2025 kokonaistuotannosta, reaali palkasta ja työllisyydestä. Ehkä näkemykseni on tyyppillinen makromallisimulointia harrastaneen ekonomistin näkemys: pitkän aikavälin tasapainoa ei voi muuttaa ellei sitten ajatella että käsityksemme talouden “syvistä” rakennepiirteistä todella on muuttunut.

Kilpailukyky sopimus ei kuitenkaan ole tällainen rakennemuutos, ja minun on siksi hieman vaikea ymmärtää, miksi valtiovarainministeriössä halutaan nähdä sopimuksen aiheuttama reaali palkan aleneminen (suhteessa jo-

tenkin määriteltyyn referenssiuraan) ikuisena efektinä. Mielestäni on paljon luontevampaa nähdä kilpailukyky sopimus korjausliikkeenä, joka nopeuttaa palautumista työllisyyden ja suhteellisen kustannustason tasapainouralle mutta joka ei kuitenkaan muuta itse tasapainouraa. Pitkän ajan reaali palkkaennustehan ei muutu sopimuksen vuoksi mitenkään, koska sitä ajaa eteenpäin tekninen kehitys. Jotta työllisyys muuttuisi pysyvästi, pitäisi työn tarjonnan muuttua pysyvästi, ja on vaikea nähdä että kilpailukyky sopimus sellaista muutosta aiheuttaisi. Korkeintaan voisi ehkä ajatella, että kolmen päivän lisätyöaika muuttuisi pysyvällä tavalla jonkinlaiseksi normaalityöajaksi, joka lisäisi myös pitkän aikavälin työpanosta. Mielestäni on kuitenkin epäuskottavaa, että se muuttaisi pysyvästi sitä, miten monta työtuntia suomalaiset taloudenpitäjät tekevät, koska työaikajärjestelyt ovat kuitenkin viime kädessä mikrotasolla sovittavissa.

Sopimus on toki silti hyödyllinen korjausliike. Siihen sisältyvät eläke- ja sosiaaliturvamaksujen siirrot työnantajilta työntekijöille vaikuttavat työllisyyteen lähivuosina. Kuten neuvosto toteaa, nekin kompensoituvat ajan mittaan kokonaan korkeampina palkkavaateina, mutta lyhyellä ja keskipitkällä aikavälillä niillä on suotuisia työllisyysvaikutuksia, koska palkanmuodostuksessa on tunnetusti sekä nimellistä että reaalista jäykkyyttä.

5. Lopuksi

Pidän siis raporttia erinomaisena ja toivoisin että sitä luettaisiin tarkkaan päättäjien ja median piirissä. Päättäjän näkökulmasta lähivuosille riittää kriittisiä talouspolitiikan kysymyksiä, joihin raadin asiantuntemusta soisi mielellään käytettävän. Yksi tällainen teema on se kova

paine budjettikehyksen ulkopuolisten menojen luomiseen – esimerkiksi finanssisijoitusten muodossa –, joka ilmenee poliittisessa keskustelussa. Erityisesti sellaisten menojen käsittely, joita voi pitää luonteeltaan pitkäaikaisesti vaikuttavina investointeina, kaipaisi nykyistä parempia toimintasääntöjä ja analyyttisiä kehikoita. Tämä on tullut ilmeiseksi esimerkiksi valtion väyläyhtiötä koskevassa keskustelussa. On tärkeää, että kansantalouteen pitkällä aikavälil-

lä suotuisasti vaikuttavat investoinnit eivät jää julkisten kulutusmenojen jalkoihin, mutta emme halua myöskään luoda poliittisille päätäjille ohituskaistoja, joilla budjettikuri höltyy.

Suomen valtiovalta aikoo lähivuosina ilmeisesti myös käyttää aktiivisesti yritysomistukseen elinkeinopoliittisiin tarkoituksiin. Tähän sisältyy sekä vaaroja että mahdollisuuksia, joita pätevä arviointineuvosto voisi tulevaisuudessa raportoissaan kernaasti kommentoida. □